

# KURZUSTEMATIKA ÉS VIZSGATÉTELEK

## A nomád népek hagyományos műveltsége 2.

BBN-MON11-272, BMA-BUDD-401

ELTE BTK Mongol és Belső-ázsiai Tanszék, 2024/2025 tavaszi félév

Oktató: Birtalan Ágnes

Kedves Hallgatók,

az alábbiakban megtalálhatók az év elején küldött kurzustematika és a vizsga teljesítésének a feltételei. Az órai prezentációk letölthetők a [http://birtalan.innerasia.hu/?page\\_id=371](http://birtalan.innerasia.hu/?page_id=371) webhelyről. Ha kérdésük van, keressenek a Teams-ben vagy a birtalan@hotmail.com címen.

Üdvözléssel: Birtalan Ágnes

### AZ ÉV ELEJÉN KÜLDÖTT KURZUSMAILEK ÖSSZEGZÉSE

Az alábbiakban megtalálják a kurzus elvégzésének a feltételeit és az alapbibliográfiát. A tematikát és az órai anyagokat feltesszük az alábbi weboldalra:

[http://birtalan.innerasia.hu/?page\\_id=371](http://birtalan.innerasia.hu/?page_id=371)

1. BA-szinten: a kurzust **kifejtős kérdésekből álló írásbeli vizsgával** zárjuk. Öt kérdés, benne írott és/vagy képi forrás is. Példa a kérdésekre: Melyek a mongol népek átmeneti rítusai, válassza ki az egyiket és fejtse ki részletesen is!
2. MA-szinten: a **fenti vizsga és egy kb. 10 oldalas dolgozat** (Times New Roman 12 pontos betűtípus, másfeles sortáv, ábrák, bibliográfia, lábjegyzetek; a fedlap nem számít bele a terjedelembé), melynek témáját mindenkivel külön is egyeztetjük.
3. BA és MA is: idén **NEM** lesz külön rövid (handout-jellegű) beadandó.
4. BA és MA is: az előadásokon jelenléti ívet íratok, a rendszeres jelenlét (az **órák kb. 2/3-án** való részvétel) beleszámít a jegybe.
5. Ha valaki **nem tud bejárni**, akkor BA-szinten is dolgozattal (velem egyeztetett témában) és vizsgával zárhatja a félévet.
6. **Hallgatói kiselőadásokra** van lehetőség a félév során egy-egy elhangzó témához kapcsolódóan.

### A KURZUS TEMATIKÁJA

- I. **Átmeneti rítusok** (születés, hajvágás, házasság, temetkezés; a CULTURA et NATURA megközelítésben)
- II. Családi, közösségi, nemzeti **ünnepek** (tipológia, hagyományörzés, identitás, kitalált hagyomány, tárgyi világ)
- III. **Folklórműfajok** (tipológia, párhuzamok, motívumkincs, szimbólumok)
- IV. **Szokásvilág és popkultúra** (hagyományok, újítások, humánökológia), kiemelt téma a közösséget irányító tabuk, tilalmak társadalom- és közösségformáló szerepe

## BIBLIOGRÁFIAI ALAPMŰVEK

Az egyes témákhoz az előadások során további ajánlott szakirodalom is lesz. A [szaktars.hu](https://szaktars.hu) oldalon található kiadványok hozzáférhetők ELTE-s VPN-nel vagy az eduID bejelentkezést használva az ELTE-s IIG azonosítóval.

### Primer források

- A mongolok titkos története*. Ford. és jegyzetekkel ellátta Ligeti Lajos. Budapest, Gondolat Kiadó 1962; <https://www.szaktars.hu/osiris/view/ligeti-lajos-szerk-a-mongolok-titkos-tortenete-2004>
- Birtalan, Ágnes: *Kalmyk Folklore and Folk Culture in the mid-19<sup>th</sup> Century. Philological Studies on the Basis of Gábor Bálint of Szentkatolna's Kalmyk Texts*. (Oriental Studies 15) Budapest, Library of the Hungarian Academy of Sciences – Elista, Kalmyk Institute of Humanitarian Studies of the Russian Academy of Sciences 2011. 380 p. (in collaboration with Basangova, Tamara G. – Gorjajeva, Baira B.), pp. 139–144.; <https://www.academia.edu/6620596>
- Marco Polo utazásai*. (Ford. Vajda Endre, jegyzetek: Birtalan Ágnes, Csongor Barnabás, Hajnal István, Sárközi Miklós, Vajda Endre). Budapest, Osiris 2003; <https://www.szaktars.hu/osiris/view/vajda-endre-szerk-marco-polo-utazasai-2003>
- Plano Carpini útijelentése 1247-ből. In: Györffy György (szerk.) *Julianus barát és napkelet fölfedezése*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó 1986. 91–183.; <https://mek.oszk.hu/06100/06172/html/julianus0015.html>
- Rubruk útleírása 1255-ből. In: Györffy György (szerk.) *Julianus barát és napkelet fölfedezése*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó 1986. 201–380.; <https://mek.oszk.hu/06100/06172/html/julianus0020.html>

### Tanulmányok, elemzések (a legtöbbnek van internetes elérhetősége)

- Birtalan Ágnes (szerk.): *Mongol játékok és versenyek*. (Kőrösi Csoma Kiskönyvtár 27. Szerk. Ivanics Mária). Budapest, Akadémiai Kiadó 2006; <https://www.szaktars.hu/akademiai/view/birtalan-agnes-szerk-mongol-nepi-jatekok-es-versenyek-2006>
- Birtalan Ágnes – Rákos Attila: *Kalmükök – Egy európai mongol nép*. (Text Terebess 1.) Budapest, Terebess Kiadó 2002; <https://www.academia.edu/6677155>
- Birtalan, Ágnes: A Survey of the Fox in Mongolian Folklore and Folk Belief. In: Walravens, Hartmut (ed.) *Der Fuchs in Kultur, Religion und Folklore Zentral- und Ostasiens*. I. Wiesbaden, Harrassowitz Verlag 2001. 35–58.; <https://www.academia.edu/31360010>
- Gennep, Arnold van: *Átmeneti rítusok*. (Kultúrák keresztútján 9). Budapest, L'Harmattan Kiadó 2007.
- Pop, Rodica: *Astrology in the Mongolian Wedding Ritual*. <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/POP-Rodica-ASTROLOGY-IN-THE-MONGOLIAN-WEDDING-RITUAL.pdf> (a publikációról nincs további adat a weboldalon) (2023.09.14)
- Sárközi, Alice: Halottkultusz, östisztelet. In: Birtalan Ágnes (szerk.) *Őseink nyomán Belső-Ázsiában. Tanulmányok a mongol népi hiedelemvilágról*. (MF Könyvek 2.) Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó 1996. 91–118.
- Vinkovics Judit: Szülés–születés. In: Birtalan Ágnes (szerk.) *Őseink nyomán Belső-Ázsiában I. Tanulmányok a mongol népi hiedelemvilágról*. (MF Könyvek 2.) Budapest, Nemzeti

Tankönyvkiadó 1996. 141–177.; <http://birtalan.innerasia.hu/download/hagyomanyos-muveltség/2014-1/vinkovics-judit-szüles-születés.pdf>

Vinkovics Judit: Szüléssel-születéssel kapcsolatos szokások, hiedelmek a nyugat-mongoloknál. In: Birtalan Ágnes (szerk.) *Őseink nyomán Belső-Ázsiában II. Hitvilág és nyelvészet*. (MF Könyvek 10.) Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó 1998. 249–262.;  
<http://birtalan.innerasia.hu/download/hagyomanyos-muveltseg/2014-1/vinkovics-judit-szulessel-szuletessel-kapcsolatos-szokasok.pdf>

# VIZSGATEMATIKA

- I. Belső-Ázsia fogalma, a mongol népek eredete, elterjedése
- II. Átmeneti rítusok a nomád népek körében
  - II.1. Szülés, születés
  - II.2. Beavatás: hajvágási rituálé
  - II.3. Lakodalom, esküvő
  - II.4. Temetkezés, halottkultusz
- III. Mongol játékok és versenyek, ünnepek
  - III.1. A csigacsont szakrális szerepe és a hozzá kapcsolódó játékkultúra
  - III.2. A mongol nádam története
  - III.3. A mongol nádam versenyszámai (történeti kontextus, ismertetés, szakralitás, sajátosságok): birkózás, lovaglás, íjászat
  - III.4. Kalendáriumi ünnepkör (a jeles napok ünnepei)
  - III.5. Az ünnepek tipológiája
  - III.6. Családi és közösségi ünnepek
  - III.7. A Holdújév (eredete, a hozzá kapcsolódó szokások)
- IV. Szokásvilág
  - IV.1. *Cēr* „tabu”, a szóbeli törvények (tipológia, mitikus és valós háttér, példák, értelmezések)
  - IV.2. Nomád etikett (köszöntések, viselkedési módok, verbális és non-verbális kommunikáció)
- V. A mongol népi kultúra
  - V.1. Folklor (műfajok, tipikus mongol/nomád műfajok, poétikai jellegzetességek, előadásmód, példák, szóbeli műfajok, tánc kultúra)
  - V.2. Kultúra és identitás, kulturális „brand”, presztízs kultúra